

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

Випуск 2 (9)

Ужгород
2014

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE UNIVERSITY «UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY»
INSTITUTE OF EUROPEAN INTEGRATION STUDIES**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC HERALD

Edition 2 (9)

Uzhhorod
2014

У публікаціях чергового випуску збірника наукових праць висвітлюються питання, пов'язані з реформуванням системи вищої освіти України та її інтегруванням до європейського освітнього простору в контексті Закону України «Про вищу освіту».

Статті, що увійшли до збірника, розглядають як першочергові завдання щодо імплементації нових нормативно-правових документів у галузі вищої освіти, так і практику роботи вітчизняних вищих навчальних закладів щодо інтегрування до європейського та світового науково-освітнього простору, зокрема впровадження інноваційних технологій у діяльність ВНЗ, особливості підготовки навчально-методичних комплексів окремих дисциплін, забезпечення випереджувального характеру освітніх послуг у підготовці фахівців.

The issues related to the reform of higher education in Ukraine and its integration into the European educational space in the context of the Law of Ukraine "On Higher Education" are covered in the collection of scientific works.

The articles included in the collection, touch on the priorities of implementation of new legal documents in the field of higher education as well as the practice of domestic higher educational institutions concerning integration into the European and world scientific and educational space, in particular, introduction of innovative technologies into university activities as well as peculiarities of preparation teaching methods for some disciplines, providing of advanced educational services in training specialists.

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Голова:

Смолянка В.І. ректор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
доктор медичних наук, професор (м. Ужгород, Україна)

Члени ради:

Луговий В.І. перший віце-президент Національної академії педагогічних наук,
доктор педагогічних наук, професор (м. Київ, Україна)

Лендєл М.О. проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «УжНУ»,
доктор політичних наук, доцент (м. Ужгород, Україна)

Студеняк І.П. проректор з наукової роботи ДВНЗ «УжНУ»,
доктор фізико-математичних наук, професор (м. Ужгород, Україна)

Бобко А. ректор Університету у м. Жешув,
доктор гуманітарних наук, професор (Польща)

Сільваші З-Й. ректор Університету у м. Дебрецен,
доктор медичних наук, Ph.D, професор (Угорщина)

Чижмар А. ректор Технічного Університету у м. Кошице,
доктор наук, Ph.D, професор (Словацька Республіка)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова:

Артёмов І.В. директор НН Інституту євроінтеграційних досліджень ДВНЗ «УжНУ»,
кандидат історичних наук, доцент

Відповідальний редактор:

Кляп М.І. заступник директора ННІ євроінтеграційних досліджень,
кандидат педагогічних наук, доцент

Члени редколегії:

Росул В.В. завідувач кафедри педагогіки та психології ДВНЗ «УжНУ»,
кандидат педагогічних наук, професор

Моца А.А. спеціаліст ННІ євроінтеграційних досліджень,
кандидат юридичних наук

Середа Л.І. провідний спеціаліст ННІ євроінтеграційних досліджень

Бродич А.І. начальник редакційно-видавничого відділу ДВНЗ «УжНУ»

*Рекомендовано до друку науковою радою НН Інституту євроінтеграційних досліджень
(протокол № 9 від 19.12.2014 р.)*

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАТЬ ЯК ДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА ЕДУКАЦІЙНОЇ ІНТЕГРОЛОГІЇ

Козловський Ю.М.,

доктор педагогічних наук

Козловська І.М.,

доктор педагогічних наук

Львівський науково-практичний центр

Інституту ПТО НАПН України

The article summarizes the allocation of development levels of integration in education. Grounded original classification levels of integration within educative integrology.

Keywords: *integration, integration level, educative integrology*

У сучасних умовах все більш істотною стороною наукового прогресу є інтеграційні тенденції, що спричиняють становлення науки як єдиного, цілісного організму. Потребує подальшого вдосконалення посилення процесів інтеграції між наукою, освітою та виробництвом, що підвищує ефективність та якість професійно-практичної, наукової підготовки фахівців, діяльність аспірантури і докторантури, а також зумовлює вимогливість і відповідальність наукових керівників, консультантів, кафедр.

Наукове осмислення інтеграційних процесів, які активно розвиваються в суспільстві другої половини ХХ – початку ХХІ століття, не могло не вплинути на освіту. Теорія інтеграції існує сьогодні у широкому, нестрогому сенсі як комплекс поглядів, уявлень, ідей, спрямованих лише на тлумачення чи використання інтеграції в освіті. Для побудови теорії інтеграції знань у строгому сенсі необхідно подолати низку об'єктивних і суб'єктивних труднощів, які гальмують впровадження результатів наукових досліджень інтегративних процесів у практику роботи навчальних закладів.

Узагальнюючи науковий доробок у галузі педагогічної інтеграції, можна вважати, що найбільш продуктивні ідеї та ґрунтовні дослідження належать С.Гончаренку, Р.Гуревичу та М.Чапаєву. Спроби виокремити рівні інтеграції були зроблені Б.Ахлібінським, М.Берулавою, Ю.Тюнниковим, В.Краєвським, А.Хуторським, М.Розовим та ін.

Мета пропонованої статті – узагальнити розробки щодо виділення рівнів інтеграції у педагогічній науці та обґрунтувати авторську класифікацію рівнів інтеграції у рамках едукативної інтегрології.

Рівні інтеграції повинні виражати ступінь її величини, розвитку чи значущості, що є надзвичайно складним і багатогранним процесом. Зокрема Г.Павельциг стверджує, що терміни "ступінь інтеграції", "ступінь інтегрованості", "рівень інтегрованості" доцільно розрізняти лише "в тому випадку, якщо відомо, яким чином можна визначити цей ступінь або цей рівень. І навіть якщо ми маємо таку шкалу оцінки, не можна переоцінювати її значення, оскільки в ході розвитку системи може трапитися, що старі критерії втрачають свій сенс, а інші висуваються на перший план" [7, с.31]. Однак, це не заважає спробам виділення рівнів інтеграції як у філософсько-наукознавчій, так і у педагогічній літературі. При цьому допускається вибір різних підстав виділення інтеграційних рівнів. У філософських працях нерідко рівні визначаються на такій підставі, як область функціонування синтетичних процесів. У результаті виводяться інваріантні рівні: методологічний, теоретичний і практичний. Вказані рівні знаходять місце і в роботах, присвячених проблемам педагогічної інтеграції.

Сьогодні маємо найрізноманітніші обґрунтування виділення рівнів інтеграції. Наприклад, Б. Ахлібінський виділяє три рівні інтеграції [1]: на першому відбувається становлення взаємозв'язку між раніше відносно незалежними явищами, об'єктами; на другому встановлюються істотні взаємозв'язки, що визначають і змінюють функціонування явищ і процесів, які інтегруються; на третьому з'являються якісно нові аспекти, характерні для деякої цілісності.

На наш погляд, такий поділ цілком аналогічний системному підходу і не виражає істотних особливостей інтеграції.

Ю.Тюнников також виділяє три рівні інтеграції в педагогічних процесах, даючи їм такі характеристики [10]: *низький* – рівень модернізації, де зміни в початковому змісті навчального предмета і процесу навчання мають епізодичний характер; *середній* – рівень реалізації деякої рівноваги між цілями і завданнями системи, що склалася раніше, – формування комплексів; *високий* – синтез цілісного новоутворення, де інтеграційний процес супроводжується корінною перебудовою змісту, який склався раніше, і синтезом принципово нового дидактичного змісту. Характерною особливістю структури змісту є концентрація інтегрованих елементів в логічному зв'язку між собою в блоки, що забезпечує наступне розгортання всього змісту.

Позитивним тут є намагання дотриматися однієї ознаки: наростання взаємодії, однак принципово неправильним вважаємо віднесення трактування синтезу, як рівня інтеграції. Синтез – принципово інше

явище, він «працює у парі» з аналізом. А для інтеграції діалектичною парою виступає диференціація, тому не варто підміняти ці поняття.

М.А.Розов розрізняє чотири основні рівні інтеграції наукового пізнання [9]: інтрадисциплінарна – інтеграція в рамках конкретних наук за допомоги використання методів і результатів інших наук; інтердисциплінарна – інтеграція наукових понять, теорій і методів між різними галузями науки, яка веде до утворення комплексних суміжних дисциплін, що стирають штучні межі між науками; супрадисциплінарна – інтеграція вищого ступеня спільності, заснована на узагальненні і екстраполяції ідей і принципів на нові класи об'єктів; трансдисциплінарна – інтеграція наукових понять, теорій і методів у філософських концепціях. Цей підхід вважаємо доволі одностороннім, у ньому не розрізняються види і рівні інтеграції і знову ж таки відсутня чітка ознака поділу.

А. Пульбере та інші [8] розрізняють кілька рівнів інтеграції: міжвузівська (навчально-методичне об'єднання вузів); регіональна (навчально-науково-виробничі комплекси); концептуальна (інтеграція гуманітарної і політехнічної концепцій); міждисциплінарна (міждисциплінарні зв'язки); внутрішньодисциплінарна (інтеграція форм, методів і засобів навчання).

У цьому підході, на нашу думку, еkleктично поєднано форми, види, рівні та методологічні аспекти інтеграції.

Водночас її позитивною рисою є намагання перейти від більш крупних масштабів до менших, що наближає цю класифікацію до поняття масштабу інтеграції, яку розглядає і Ю. Тюнников, але окремо від рівнів інтеграції.

На думку М. Берулави, інтеграція має декілька рівнів реалізації залежно від інтеграційних чинників [2]: рівень міжпредметних зв'язків характеризується відсутністю інтеграції форм навчальних занять, і міжнаочні зв'язки знаходять лише часткове втілення в змісті освіти через зміну його структури; рівень дидактичного синтезу, де як основа виступають загальні об'єкти, взаємодії навчальних предметів, що вивчаються в їх межах; рівень цілісності є завершенням формування нової навчальної дисципліни, що носить інтеграційний характер і має власний предмет вивчення.

Цей підхід має один, але дуже суттєвий, на наш погляд, недолік – він порушує закони формальної логіки і суперечить загальноприйнятим філософським засадам. Перш за все це наявність елементу організації та пряме ув'язування явища синтезу з формами та методами інтеграції, а також декларація синтезу як рівня інте-

грації. Відмітимо також, що цілісність – це ознака, а не рівень інтеграції. Водночас у підході М. Берулави позитивним є виділення системотвірного чинника інтеграції.

А. Д. Хуторський і В. В. Краєвський розглядають теж три рівні інтеграції [12]: на першому рівні зміст освіти в його нормативно-вигляді фіксується в формі допредметного мінімуму, причому зміст освіти розглядається в динаміці, в процесі формування; на другому рівні розробляється зміст, який в “статичному” вигляді можна назвати загальнопредметним, який розробляється, як правило, до формування конкретного предметного змісту, причому цей зміст виступає як модель змісту, що конкретизується на наступних рівнях; на третьому рівні відбувається розробка змісту окремих освітніх галузей і предметів та створюється загальне теоретичне уявлення, і з ним той мінімум змісту освіти, який, поки ще загалом, але вже у педагогічно інтерпретованому вигляді, є першим кроком на шляху конкретизації цілей загальної освіти, причому цей мінімум можна назвати надпредметним або метапредметним.

Такий підхід є цікавим і перспективним, хоча стосується в основному структурування змісту навчання у загальноосвітніх закладах.

Серед численних розробок, які стосуються рівнів інтеграції, М. Чапаєв [13] фактично єдиний, хто вказує підстави виділення рівнів інтеграції. Наприклад, рівні інтеграції педагогічного і технічного знання виділяються за таких підстав, як: величина охоплення цією інтеграцією того або іншого гносеологічного простору (рівень непедагогічних дисциплін, рівень виробничо-педагогічних дисциплін, рівень загальнопедагогічних дисциплін тощо); ступінь включеності виробничо-технічного компоненту в зміст науково-гносеологічної системи педагогіки професійно-технічної освіти (аналоговий, ситуативний і змістовний рівні); ступінь вираженості педагогічної складової в професійно-педагогічних текстах (наочний рівень, методичний, окреמודидактичний рівні тощо); ступінь цілісності, внутрішньої організованості даного виду педагогічної інтеграції.

Зупинимось докладніше на інваріантних рівнях педагогічної інтеграції – методологічному, теоретичному і практичному.

Методологічний рівень пов'язаний з уніфікацією понять і універсалізацією методів. З точки зору педагогіки методологічний синтез характеризують як інтеграцію, здійснювану "на рівні законів, закономірностей і принципів розвитку особистості" [15, с.18]. Однак, якщо перше визначення вимагає доповнення, то друге – уточнення і узагальнення. Ці умови виконуються в характеристиці методологічного

рівня інтеграції, пропонованого Б.Г.Юдіним, який даний рівень визначає як взаємозв'язок знань, що "здійснюється за рахунок перенесення методів, принципів, онтологічних уявлень з однієї групи наук в інші" [14, с.188]. При вирішенні проблем методологічного синтезу не можна не враховувати факт загострення суперечностей між дисциплінами за їх визнання як системотвірних чинників синтезу наукових знань. Теоретичний рівень педагогічної інтеграції є в першу чергу синтезом теоретичних концепцій, теорій, систем і виводиться "двоповерхова" структура теоретичного синтезу в педагогіці: синтез педагогічних концепцій, теорій, систем; синтез галузей педагогічного знання (шкільної педагогіки, педагогіки професійно-технічної освіти, педагогіки вищої школи тощо). Практичний синтез безпосередньо пов'язаний з прикладними потребами педагогічної практики і здійснюється на рівні самої педагогічної діяльності. Він охоплює всі підструктури педагогічного процесу: цілі, принципи, зміст, методи, засоби і форми.

Такий підхід до визначення рівнів інтеграції вважаємо найбільш повним. Зауважимо, що, тісно пов'язуючи поняття синтезу й інтеграції, М. Чапаєв все ж не змішує їх та не підміняє одне одним.

Узагальнюючи викладене вище та спираючись на власні розробки з цієї проблематики [3; 4], ми пропонуємо такий підхід до виділення рівнів інтеграції у дидактиці, зокрема дидактиці професійної освіти.

Виділення рівнів інтеграції відповідає операції поділу поняття у формальній логіці і вимагає чіткого виділення ознаки, за якою проводиться поділ.

На нашу думку, такими ознаками доцільно обрати: кількість елементів, що інтегруються; ступінь взаємозв'язку між елементами інтеграції; природу елементів інтеграції. В контексті такого вибору ознак, можливі три варіанти виділення рівнів інтеграції.

1. Виділення рівнів інтеграції за ознакою кількості елементів, що інтегруються: перший рівень – мікроінтеграція (за незначної кількості елементів); другий рівень – мезоінтеграція (за оптимальної кількості елементів); третій рівень – макроінтеграція – за значної кількості елементів, що вимагає їх додаткового групування);

Під час інтеграції знань у системи чи навчальні курси, перш за все розрізняємо рівень інтеграції: якщо елементів замало, то відбувається мікроінтеграція зі слабо вираженими ознаками результату інтегрування. Аналогічно на рівні макроінтеграції, коли кількість елементів є надто велика і новоутвореній інтегративній системі загрожує «розвалювання». Ці крайні випадки іноді є корисними, але для короткотривалих дидактичних цілей.

Стойка інтегративна система утворюється лише за оптимальної кількості елементів на рівні мезоінтеграції: ця кількість має бути достатньо великою, щоб забезпечити нову якість внаслідок інтеграції і, водночас, не надто великою, щоб запобігти руйнівним процесам всередині зінтегрованого об'єкта.

Такий підхід базується на синергетичних ідеях, викладених зокрема у роботах Г. Хакена, який розрізняє рівні опису системи [11, с.45-47]: мікроскопічний, мезоскопічний та макроскопічний.

Мікроскопічний опис стосується окремих елементів. У дидактичних системах, на нашу думку, цей рівень відповідає: по-перше, окремим методикам, а по-друге – окремим аспектам навчального процесу (аналіз форм організації навчання, використання технічних засобів навчання тощо).

На мезоскопічному рівні системи розглядається як ансамбль елементів, загальні розміри якого значно перевищують віддалі між окремими елементами, однак залишаються малими порівняно з характерними розмірами відповідних макроструктур. Цей рівень дозволяє вводити поняття, які описують ансамбль як ціле, однак втрачають сенс для окремого елемента. На наш погляд, на мезоскопічному рівні дидактичні системи описуються шляхом використання міжпредметних зв'язків, формуванням наскрізних загальнонаукових та спеціальних понять тощо. З'являються надпредметні структури, а корелятивні властивості набувають суттєвого значення.

На макроскопічному рівні описується формування корелятивних систем, а основним інструментарієм їх побудови є інтеграція як найвищий вияв взаємодії, що передбачає появу нових якостей у системах і одночасно забезпечує збереження індивідуальних властивостей її елементів.

Доцільною вважаємо таку наочну аналогію: властивості хімічних елементів залежать від кількості протонів у атомних ядрах, причому за дуже великої кількості протонів ці ядра стають нестійкими, як у трансуранових елементів. Водночас кожен з елементів є необхідним, якщо правильно використовувати його властивості.

Таким чином: на мікрорівні інтегруються окремі аспекти знань, фрагменти навчальних тем; на мезорівні доцільно інтегрувати модулі, розділи навчальних тем, невеликі навчальні курси; на макрорівні інтегруються великі складні системи, які мають тимчасове значення у навчальному процесі. Зауважимо, що цей поділ є природним, а не штучним, оскільки кількість елементів є однією з суттєвих ознак при визначенні рівнів інтеграції.

2. Виділення рівнів інтеграції за ознакою ступеня взаємозв'язку між елементами, що інтегруються: перший рівень – міжпредметні зв'язки (мінімальні, очевидні взаємозв'язки); другий рівень – системна інтеграція (оптимальні сутнісні взаємозв'язки, що зумовлюють формування інтегративних систем, зокрема інтегративних курсів); третій рівень – метаінтеграція (групування елементів у підсистеми з сильними зв'язками, а цих підсистем – у метасистему з оптимальними зв'язками, що зумовлює появу метапредметів).

Відмітимо тут важливе положення А. Хуторського щодо відносно нового дидактичного поняття «метапредмет». Якщо використати традиційне поняття «міжпредметні зв'язки», то виявляється порушеною внутрішня логіка освітнього руху учнів, чие пізнання розгортається стосовно до єдиних фундаментальних об'єктів, а не до різних навчальних курсів. Необхідні стійкі предметні конструкції, що дозволяють системно планувати і вибудовувати процес навчання. Застосовувати для дисциплін, що створюються, термін «інтегрований курс» було б неточно, оскільки під таким звичайно розуміється взаємопов'язана єдність традиційних дисциплін; а тут виступає принципово інший рівень конструювання змісту освіти – метарівень. Для розв'язання даної проблеми введено поняття навчального метапредмета – предметно оформленої освітньої структури, зміст якої базується на системі фундаментальних освітніх об'єктів. Специфіка метапредметів «полягає в більш гнучкому характері побудови їх змісту, в можливості його оперативної перекомпоновки, побудови на його основі нових метапредметних структур. *Метапредмет* – «живий» організм. Він може входити в структуру звичайного навчального курсу, мати статус метапредметної теми або розділу» [12, с.207]. На наш погляд, саме метапредмети можуть бути дидактичною реалізацією системи інтегрованих знань, оскільки вони є набагато ширшим і більш гнучким поняттям, ніж предметні чи інтегровані курси.

Тут наведемо іншу аналогію: сила взаємозв'язку між частинками речовини визначає стан речовини. За практичної відсутності взаємодії маємо «газ»: аналог міжпредметних зв'язків, адже на їх рівні елементи інтеграції можуть існувати цілком незалежно і лише «перекриватися» на певний час. Міжпредметні зв'язки, умовно кажучи, не мають ні власного «об'єму», ні власної «форми» і можуть бути використані епізодично, фрагментарно. Тут маємо найбільше ступенів свободи, найбільшу мобільність, але водночас і найменший ефект взаємодії.

Системна інтеграція аналогічна агрегатному стану «рідина», наявності близького порядку між частинками, коли «форма» ще не зберігається, а «об'єм» вже є стабільним. У цьому випадку проявляються певні закономірності у використанні інтеграції, зменшується кількість ступенів вільності, але результативність використання інтеграції зростає. Варіативність інтегративних курсів, інтегративних навчальних систем чи інтегративних навчальних проблем повністю вписується у цей рівень інтеграції, який для освітніх систем часто є оптимальним.

На рівні метаінтеграції слабкі зв'язки між великими блоками знань і, водночас, сильними зв'язками всередині цих блоків нагадують тверде тіло з відповідно дальнім порядком у розташуванні частинок. Цілком визначені форма і об'єм у кожному блоці, як у моделі твердого тіла дозволяє одночасно використати переваги попередніх рівнів: вільно розміщувати інтегровані блоки всередині метапредметів (як для міжпредметних зв'язків) і водночас забезпечити достатню силу взаємодії всередині блоків з метою систематизації знань.

Цей поділ на рівні теж є природним, тому що ступінь взаємодії елементів суттєво впливає на результат інтеграції. Окрім того, маємо важливі аналоги як метапредметів, так і системних об'єктів у «великій» науці. Наприклад, ряд наук, зокрема фізику чи біологію можна трактувати як метапредмет, метанауку, яка складається з низки дисциплін: фізика з механіки, термодинаміки, оптики тощо, а біологія з ботаніки, зоології, цитології тощо. Зв'язки між дисциплінами (блоками) є не дуже сильними, але всередині цих дисциплін панує системна інтеграція знань. Такі науки можна назвати метанауковими дисциплінами. Зауважимо принагідно, що не всі науки є такими: для прикладу, історичні науки побудовані за іншими принципами.

Серед метанаукових дисциплін (і, відповідно, навчальних метапредметів) можна вирізнити два основні типи: природні та штучні. До природних, які склалися за основною ідеєю метанауки, відносяться фізика, математика чи біологія. Штучні метанауки виникають для вирішення конкретних потреб на певному етапі розвитку і найчастіше реалізуються у так званих гібридних науках.

3. Виділення рівнів інтеграції за ознакою природи елементів, що інтегруються: перший рівень – корпускулярна інтеграція (елементи мають чіткі межі чи значення і взаємодіють як частинки); другий рівень – хвильова інтеграція (елементи не мають чітких меж і взаємодіють за правилами накладання хвиль).

Зауважимо, що принцип системного квантування є фундаментальним у теорії «стиску» навчальної інформації, на основі якої роз-

виваються такі теорії, як теорія змістового узагальнення В. Давидова, теорія укрупнення дидактичних одиниць П. Ердрієв, концепція інженерії знань Д. Поспелова тощо. Окрім того, урахування цієї класифікації дозволяє розрізнити два фундаментальні поняття дидактики – знання та інформацію, які часто плутають, особливо на рівні методичних розробок, вживаючи зворот «передати знання».

Адже знання у принципі неможливо передати, вони є особистісним набутком конкретної людини і передати можна лише певним чином структуровану інформацію. Інформація складається ніби з частинок, з таких умовних корпускул, які нагромаджуються і просто додаються у голову людини. Знання ж подібні до хвиль: вони накладаються, пронизують одні одних, взаємодіють між собою і додаються за принципом , подібним до суперпозиції хвиль.

Для едукативної інтегративної принципowo важливо, що інформація має певні обмеження і при деякій критичній її кількості вона, навіть структурована, стає все менш ефективною. Знання ж таких обмежень практично не мають, бо вміють своєрідно самоорганізуватися і переструктуровуються, залежно від конкретної цілі. Як у фізиці перемогла дуальна теорія, котра стверджувала, що світло є і частинкою, і хвилею, так і в процесі інтеграції доцільний корпускулярно-хвильовий підхід: та чи інша природа елементів інтеграції домінує для визначених конкретних умов.

Таким чином, у процесі виокремлення рівнів інтеграції у сучасній дидактиці важливо перш за все чітко визначити ознаку, за якою виділяються рівні, і дотримуватися правил формальної логіки щодо поділу обсягу і змісту поняття. До подальших напрямів дослідження відносимо обґрунтування критеріїв та показників означених рівнів інтеграції, а також аналіз можливостей існування складних рівнів інтеграції, які є сукупністю рівнів більш простих.

Список використаних джерел

1. Ахлибинский Б. А. Категориальный аспект понятия интеграции / Б. А. Ахлибинский // Диалектика как основа интеграции научного знания. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1984. – С. 50-60.
2. Берулава М. Н. Теоретические основы интеграции образования / М. Н. Берулава . – М.: Совершенство, 1998. – 192 с.
3. Козловський Ю.М. Інтеграція наукової та навчальної діяльності вищого навчального закладу / Ю.М. Козловський // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід,

-
- проблеми: зб. наук. пр. – Вип. 39; редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ–Вінниця: ТОВ “Планер”, 2014 – С. 266-270.
4. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи (дидактичні основи): монографія / І.М. Козловська; за ред. С.Гончаренка. – Львів: Світ, 1999. – 302 с.
 5. Краевский В.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах /В.В. Краевский, А.В. Хуторской // Педагогика. – 2003. – №2. – С.3-10.
 6. Методологические проблемы взаимодействия общественных, естественных и технических наук. – М.: Наука, 1981. – 360 с.
 7. Павельциг Г. Интеграция – дифференциация – прогресс / Г. Павельциг // Интегративные тенденции в современном мире и социальный прогресс. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1989. – С.27-42.
 8. Пульбере А. Интегрированные технологии / А.Пульбере, О.Гукаленко, С.Устименко // Высшее образование в России, №1. – 2004. – С.123-124.
 9. Розов М. А. Процессы и механизмы интеграции в развитии наук / М. А. Розов // Интегративные тенденции в современном мире и социальный прогресс. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – С.135-164.
 10. Тюнников Ю.С. Методика выявления и описания интегративных процессов в учебно-воспитательной работе СПТУ / Ю. С. Тюнников. – М: АПН СССР, 1988. – 46 с.
 11. Хакен Г. Синергетика: Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М.: Мир, 1985. – 423с.
 12. Хуторской А. В. Современная дидактика / А. В.Хуторской. – СПб: Питер, 2001. – 544 с.
 13. Чапаев Н. К. Структура и содержание теоретико-методологического обеспечения педагогической интеграции: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. / Николай Кузьмич Чапаев. – Екатеринбург, 1998. – 568 с.
 14. Юдин Б.Г. Методологическая характеристика процессов взаимодействия в науке / Б. Г. Юдин //Методологические проблемы взаимодействия общественных, естественных и технических наук. – М.: Наука, 1981. – С.45-49.
 15. Яковлев И.П. Интегративные процессы в высшей школе / И. П. Яковлев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1980. – 112 с.

ЗМІСТ

Смоланка В.І. <i>Передмова</i>	5
Бобринська В.І. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ШВЕЙЦАРІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	7
Дорошко М.С. ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ЯК ОСНОВА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ.....	18
Коваль Г.М., Карбованець О.І., Куруц Н.В., Гасинець Я.С., Демчинська М.І. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	25
Козловський Ю.М., Козловська І.М. ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАТЬ ЯК ДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА ЕДУКАЦІЙНОЇ ІНТЕГРОЛОГІЇ.....	35
Марусинець М.М. ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ У ПЕДАГОГІЧНІ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ.....	45
Матвієнко О.В. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ.....	53
Павко А.І., Курило Л.Ф. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В.О.СУХОМЛІНСЬКОГО.....	62
Староста В.І. ТЕСТУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	81
Химинець В.В. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	90
Химинець В.В., Опачко М.В. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	101

Daniela Palaščáková

INNOVATION OF THE METHODS OF HIGHER
EDUCATION THROUGH ICT.....114

Артёмов І.В.

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІКА: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ122

Андрейко В.І., Свєженцева О.І.

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА130

Білак Ю.Ю., Попадич О.О.

ВИКОРИСТАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
ПРИ ВИВЧЕННІ ІНФОРМАТИКИ СТУДЕНТАМИ НЕТЕХНІЧНИХ
НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ У ВИЩАХ ІІІ – ІV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ.....140

Борисенко Л.Л.

ВІПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ:
З ДОСВІДУ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА149

Дуло О.А., Мелега К.П., Фотул Ю.В.

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
В ГАЛУЗІ “ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ, СПОРТ І ЗДОРОВ’Я ЛЮДИНИ”159

Зарічанський О.А.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ ПРИ
ПОМОЩИ СОЦИАЛЬНЫХ СОСТАВЛЯЮЩИХ.....167

Зарічанська Н.В.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ174

Каплінський В.В.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА
В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ...182

Кляп М.І., Лавер О.Г., Кляп М.П.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
НЕПРОФІЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....189

Кобаль В.І., Мовчан К.М.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНТЕГРАЦІЇ
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР.....201

Колесник П.О., Бондарь Я.В., Сіра А.Ю. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНКЕТИ SARAT ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ АТОПІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ПРАКТИЦІ УКРАЇНСЬКОГО СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ	209
Колесник П.О., Кедик А.В., Шушман І.В. НАУКОВО-ТРЕНІНГОВІ ЦЕНТРИ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ – ІННОВАЦІЯ У ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРІВ.....	216
Корчевський Д.О. ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ.....	224
Локшин В.С. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОЇ МОДЕЛІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	233
Лях І.М., Кляп М.М. НОВІ ПІДХОДИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	248
Мамчур О.І., Ванда І.В., Котик Л.І. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАТЬ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	254
Моца А.А. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ — ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ.....	267
Набок М.В. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДВИЩЕННЯМ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У СФЕРІ ОСВІТИ	275
Розлуцька Г.М. НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ УСЬОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	284
Сойма С.Ю. ОСНОВНІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	291
Фейса С.В., Фейса І.І. ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «КЛІНІЧНА ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА».....	298

Шаркань В.В. ПРОЕКТ ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.....	307
Шумицька Г.В., Путрашик В.І. САЙТ МЕДІАЦЕНТРУ УЖНУ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАУКОВО-ОСВІТНІЙ КОНТИНУУМ	315
Вархолик Г.В. ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	324
Волошенко С.С., Стріщак Н.Р. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВЕДЕННЯ ПОЛІТИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	332
Дацків І.Є. ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЯК ФАКТОР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	337
Zaliesova Irina TRAINING OF FUTURE TEACHERS TO THE FORMATION OF INTER-ETHNIC TOLERANCE AMONG STUDENTS OF SECONDARY SCHOOLS	343
Ключкович Т.В. ПРАВОВІ ОСНОВИ АДАПТУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СЛОВАЧЧИНИ ДО ВИМОГ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ	348
Куев Давід Луїс Сократес ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ	354
Марценюк М.О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ ПСИХОЛОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	366
Ясиновська О.С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ	383

Наукове видання

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

INTERNATIONAL SCIENTIFIC HERALD

Випуск 2(9)

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ №20546-10346Пр, видане Міністерством юстиції України 15.01.2014 р.*

Коректура Т.М.Алексєєва, Л.І.Середа
Технічна редакція О.І.Гурчумелія
Комп'ютерна верстка та обкладинка А.І.Бродич

Підписано до друку 19.12.2014 р.
Формат 60x84/16
Тираж 300

Оригінал-макет виготовлено
в редакційно-видавничому відділі видавництва УжНУ «Говерла»:
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89 А,
тел./факс (03122) 66-20-51, dep-editors@uzhnu.edu.ua

Віддруковано ПП «АУТДОР - ШАРК»
88000, м. Ужгород, пл. Жупанатська, 15/1.
тел.: 3-51-25, e-mail: office@shark.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія 3т № 40 від 29 жовтня 2012 року

М-72

Міжнародний науковий вісник: збірник наукових праць /ред. кол. І.В.Артёмов (голова) та ін. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. – Вип. 2(9). – 400 с.

У публікаціях чергового випуску збірника наукових праць висвітлюються питання, пов'язані з реформуванням системи вищої освіти України та її інтегруванням до європейського освітнього простору в контексті Закону України «Про вищу освіту».

Статті, що ввійшли до збірника, розглядають як першочергові завдання щодо імплементації нових нормативно-правових документів у галузі вищої освіти, так і практику роботи вітчизняних вищих навчальних закладів щодо інтегрування до європейського та світового науково-освітнього простору, зокрема впровадження інноваційних технологій у діяльність ВНЗ, особливості підготовки навчально-методичних комплексів окремих дисциплін, забезпечення випереджувального характеру освітніх послуг у підготовці фахівців.

The issues related to the reform of higher education in Ukraine and its integration into the European educational space in the context of the Law of Ukraine "On Higher Education" are covered in the collection of scientific works.

The articles included in the collection, touch on the priorities of implementation of new legal documents in the field of higher education as well as the practice of domestic higher educational institutions concerning integration into the European and world scientific and educational space, in particular, introduction of innovative technologies into university activities as well as peculiarities of preparation teaching methods for some disciplines, providing of advanced educational services in training specialists.

ISSN 2218-5348

УДК 001:378